

Pendikte bir gezinti

Geçen çarşamba günü Pendige gittik. Yıllardan beri o taraflara yolum düşmemişti. Trende sağa sola bakıyorum: Şıpır şıpır Marmara; ağaçlar, yeşillikler, köşkler; dağlar, tepeler. Otuz beş kırk sene evvelki günler gözümün önünde canlanıyor; cihan değer hayaller zihnimin içinde çalkanıyor.

1903 te Haydarpaşa limanı ve büyük garı kurulduğu sıra, Anadolu Demiryolu şirketi, hâlâ duran, ikisi araba vapuru şekline konan (Halep), (Bağdad), (Basra) yandan çarklılarını yaptırtmış; ortası koridorlu, tavanı yüksek, elektrik fanusları ile ışıklı vagonları getirtmiş. o havallı halkına gün doğmuştu.

Pendige giden gidene. Etrafı seyredede, ferahlaya ferahlaya oraya varıp, saf havayı ciğerlere doldurup gurubu yarım saat geçince, ampulleri pırıl pırıl yanan son trenle dönen dönene. Hat boyundaki köşkerlerin pencereleeri, balkonları bu seyyar donanmanın seyircileriyle dopdolu.

Avuçlarında saat, kulakları lokomotif düdüğünde, büyük küçük sabırsızlıkla katarı bekler, geçerken cümlesi sevincinden çılgın, (oh, semtimiz şenlendi) derlerdi.

Zira o zamana kadarki Haydarpaşa vapurlarından Nuh yıllık 8 numara, 11 numara yolsuz mu yolsuz; iki başlı 21 numara ise lunduha. Vagonlara gelince, dapdaracak hücrelere bölünmüş; basık tavanlarında ölü gözü gibi yağ lâmbaları...

Pendige indik; denize doğru yürüyoruz. Ortalıkta erkek, kadın, çocuk çocuğun ekserisi Rumca konuşuyor, amma kulaklarımız alışık olan Rumca'yı değil. Buraya hep Yanya muhacirleri yerleşmiş; sanki eski Yanya vilâyetimizin Lâros veya Marghç kaza merkezlerinden birindeyiz.

Raslananlar arasında babayani halli, düşkün kıyafetliler de çok. Hepsinin ellerinde torbalar, zembiller, çıkınlar. Kadıköy, Haydarpaşa, hattâ Üsküdardan, daha ucuzuna et almağa, zerbavat almağa seğırtmiş. kesesi yufka kimseler.

Kıyıda, eski minval üzere, suya çakılı kahızlar üstüne oturtulmuş bir iki ahşap gazino gene mevcut; gelgelelim hepsi de bomboş.

Güneşin altında kavruılacak değıliz a. . birine daldık. Tıraşı uzamış, sırtındaki min'arı tahta bezi kadar kirli bir garson kafasını kaşıya kaşıya karşımıza dikildi. Hararettten yanıyoruz, su istiyeceğiz, hatır için kahve de ısmarlıyacağız. Fakat gel de herifin elinden o suyu, o kahveyi iç.

Sordum:

— Burası daima böyle tenha mı oluyor?

Cumartesi ve pazarları İstanbuldan, Beyoğlundan gelenler çokmuş amma başka günler uğriyanlar nadir miş.

Bir vakitler oracığa, her yaz küçürek bir deniz hamamı yapılırdı. Öğleye kadar erkeklere, öğleden sonra kadınlara mahsus. Şimdi gene cumartesi ve pazarları açıkta giriyorlar, bazıları da sandalla banyo yapıyorlarmış.

Sandal denilince aklıma geldi:

— Sandalla Tavşan adasına gidenler var mı? dedim.

Adam, alık alık yüzüme bakıyor. Öbür adını söyledim:

— Lisaki'ye...

Gene anlamıyor. Elimle gösterdim:

— Şu karşıkı adaya...

Ondan haberi bile yok. Vaktile uzun uzun hazırlıklara giriliyor; söğüşler, dolmalar, helvalar büyük sefer taslarına konur; çerezler, yemişler, çakıcılarda, rakı şişeleri, sepetlere doldurulur; hasırlılarda Taşdelen, Kayışdağı, Tomruk ağacı suları, sandallara doldurular, o adacığa düşülürdü. Yenir, içilir, gülüp oynanır, pek sıcak basınca gevşeklikten uyunur, böylece akşam edilirdi.

Adaya bu ismin verilmesi tavşanı bol olduğundan ötürü. Lisaki Rumca ne mânayadır, onu bilmem. Sonra burasını Alasunya ordusu kumandanı müşir Etem paşanın satın aldığı, onun malı olduğu lâfı ortaya çıkmıştı.

Karşı tarafta, demir yolunun berisinde bir ayazma vardı. Suyu kireçli, acımtırsa da buz gibi akar. Köyün baş mesiresi orasıydı.

Koca koca ağaçlar, serin serin gölgeler, küçücük bir kahve. Yakınında bağ, bostan. Cumaları beyden, efendiden sesli, sazlı kişilerin ahenkleri; pazarları mandolinler, kitaralar, lâtarnalar. Hasırların üstü insanla sergi. Coşup coşup çiftetelliye kalkanlar; kasap havalarile horayı basanlar.

Avazmadan da açtım. Garson, ge-

te kafa kaşıyor:

— Evet, duydum. Buralarda öyle bir yer olacak, fakat şimdi ne giden var, ne soran...

Pendik'in eski adı anteiçon'muş. Sark Jeneralleri Birincü Justinyanus'un generali meşhur Trakyalı seferi sırasında (494 - 565) gözünden düşmüş sonra, rivayet edildiği ve bazı resamlara mevzu olduğu gibi,

iki gözü kör olarak seril sefil dilediği uydurma ve masalmış. Adamcağız bu kasabaya çekilmiş; ömrünün nihayetine kadar rahat rahat yaşamış.

Güneş alçaldı; hava serinledi. (Haydi etrafı bir dolaşalım) dedik. Büyükadaya nezaretli tepeye çıkıyoruz. Oradaki eski köşkerin kimi temelinden yok, kimi harap halde... Boyaları dökülmüş, duvarları yıkılmış, bahçeleri balta görmedik orman halini almış.

Bir sandal tutmağa, kısa bir deniz safası yapmağa kalkıştık. İskeleye geldik. Kenara bağlı üç dört kayık duruyor, ve lâkin sahiplerini arada bul.

Kahvede iskambil oynuyorlarmış. Kayıkçılıktan ziyade balıkçılık ederler, gece ateş balığı tutmağa çıktıklarından şimdi yorulmak istemezlermiş.

Yüreğimiz koz kabuğunun içinde, artık dönüyoruz. İstasyon rihtiminde sinek avla.

Eskiden burada bu saatte bir aşağı bir yukarı ne piyasalar olurdu. Körpe körpe, bılık bılık, bildircim gibi Rum dilberleri; arkalarında gençler. İşve, cilve, korte deme gitsin. İstanbul dört bucağındaki koricılar, kononalar arasında onların tırnagna benziyenleri bile göremiyorum. Yoksa yaşlandık da bizde o gözler mi kalmadı?

Tren Maltepede durdu. Maltepe istasyonu da aynı hâde, hattâ daha kalabalık, daha şenlikli, daha bol dilberliydi. Orası da, tek tük ayak takımı harîç, ervahiler mekânı olmuş.

Bunun hiç delğulse bir sebebi var. Meşrutiyetten evvel mi sonra mı iyice aklımda değil, bir tarihte Maltepe dehşetli bir yangın geçirmiş, dörtte üçü yanıp kavrulmuştu; ondan sonra da eski halini bulamamıştı.

Bostancıya doğru yolu tutarken Maltepe hamamı akıma geliverdi. Çocukluğumuzda Erenköy, Jöztepe taraflarında, köşkerleri şöyle böyle hamamları bulunursa da çarşı hamamını dedikleri unumisi ne gezer. Erenköyü ile Caddebostanı arasında, şimdiki Etemefendi sokağı civarındaki Hasip paşa köşkünün büyükçe, beş aiti kurnalı hamamı da daha halika açılmamış.

Rahmetli büyük yengemizin masalları olarak bizde sekiz on gün kaldığı zamanlar, tutturur: Hamam da hamam.

Her perşembe gitmeden yapamıyor. Halvette terleyip kirleri kabartmak göbek taşında kese sabun sürmek âdeti. Bütün tetümmatının tamam olması da şart:

Yanıdaki ahretliğin kucagında koca bohça. İçinde peştemal, lif, Girid sabunı, Halep kılı, havlu, silcekten mada rastık, diş fırçası, madden suyu şişesinde iyi su, bardak, şeker, limon, limonların çekirdeklerini süzmeğe tülbent, bikarbonat.

Oraya vardı mı ustaya yakınacak. Rastığı ezip diş fırçası ile saçlarına süreceği. Hararet basınca limonatasını yaptırıp, bikarbonatı da katıp köpüklü köpüklü içecek.

Tâ Göztepeden kalkıp Maltepeyi boylar, saatlerden sonra pancar gibi yüzle döner, eve ayağını atar atmaz yorgunluktan serilirdi.

Kadıköyündeki Söğütluçeşme, Ağabeyler, Yeldeğirmenindeki Aziziye hamamlarını gözü tutmuyor. Maltepenin suyu Yakacak damarlarından kopar ve bal gibi imiş.

Sermed Muhtar Alus

